

ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το ζήτημα της ανισότητας προσλαμβάνει όλο και μεγαλύτερη σημασία τα τελευταία χρόνια. Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην Ευρώπη υπήρξαν έντονες, ανατρέποντας χρόνια σύγκλιση των συνθηκών διαβίωσης και ασκώντας σημαντική πίεση στα συστήματα κοινωνικής προστασίας. Οι ανισότητες αυξήθηκαν στα περισσότερα κράτη μέλη, προκαλώντας προβληματισμό για τη βιωσιμότητα της ανάπτυξης και για την κοινωνική συνοχή.

Προβληματισμός υπάρχει επίσης και όσον αφορά τη χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη. Όταν το εισόδημα που παράγεται σε μια χώρα, όπως μετράται με το ΑΕΠ, αυξάνεται ταχύτερα από τα εισοδήματα που λαμβάνουν τα νοικοκυριά της εν λόγω χώρας, αυτό σημαίνει ότι η ανάπτυξη ενέχει αποκλεισμούς και ότι τα οφέλη της δεν γίνονται αισθητά σε όλα τα νοικοκυριά. Για παράδειγμα, από τα στοιχεία προκύπτει ότι η αύξηση του ΑΕΠ στις Ηνωμένες Πολιτείες τα τελευταία χρόνια έχει ωφελήσει σχεδόν αποκλειστικά τα νοικοκυριά με τα υψηλότερα εισοδήματα¹.

Η στρατηγική «Ευρώπη 2020» εστιάζει μεν στη μείωση της φτώχειας, όμως η πρόκληση της μείωσης του κινδύνου της

φτώχειας συνδέεται με τη συζήτηση για την ανισότητα².

Ο ευρωπαϊκός πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων που παρουσίασε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Απρίλιο του 2017 εξετάζει αναλυτικότερα την εισοδηματική ανισότητα. Η τρίτη αρχή του πυλώνα ορίζει ότι όλοι έχουν δικαίωμα σε ίσες ευκαιρίες. Από τους 14 βασικούς δείκτες του συνοδευτικού κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων, ο ένας σχετίζεται άμεσα με την εισοδηματική ανισότητα, ενώ αρκετοί άλλοι αφορούν τομείς πολιτικής που σχετίζονται στενά με την καταπολέμηση της αυξανόμενης εισοδηματικής ανισότητας και την εξασφάλιση μεγαλύτερης ισότητας ευκαιριών.

Σκοπός του παρόντος εγγράφου είναι η σύντομη επισκόπηση δύο βασικών διαστάσεων της πρόκλησης που συνιστά η ανισότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση: της εισοδηματικής ανισότητας και της ανισότητας των ευκαιριών³. Το έγγραφο διαρθρώνεται ως ακολούθως: στην

¹ Βλ. Saez E. (2016) 'Striking it Richer: The Evolution of Top Incomes in the United States'.

² Η φτώχεια μετράται ως το ποσοστό των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά με εισόδημα χαμηλότερο ενός κατώτατου ορίου το οποίο συνδέεται με το μέσο εισόδημα των νοικοκυριών. Η μείωση της φτώχειας συνεπάγεται μικρότερη εισοδηματική ανισότητα.

³ Οι χώρες στις οποίες αναφέρονται τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στο παρόν ενημερωτικό δελτίο είναι οι 28 χώρες της ΕΕ, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά.

ενότητα 2 παρέχονται ορισμοί, δείκτες μέτρησης και επισκόπηση των προκλήσεων που αντιμετωπίζει σήμερα η ΕΕ· στην ενότητα 3 εξετάζονται οι παράγοντες που επηρεάζουν την ανισότητα και στην ενότητα 4 παρατίθενται μέσα πολιτικής τα οποία μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα κράτη μέλη για να μειώσουν την ανισότητα.

Πρόσθετες πληροφορίες για τον εν λόγω τομέα πολιτικής παρέχουν, μεταξύ άλλων, τα ενημερωτικά δελτία με τους ακόλουθους τίτλους: *Ενεργητικές πολιτικές της αγοράς εργασίας· Επάρκεια και βιωσιμότητα των συντάξεων· Υγεία και συστήματα υγείας· Δεξιότητες για την αγορά εργασίας· Φτώχεια και κοινωνική ένταξη· Φορολογικά συστήματα και φορολογική διοίκηση· Συστήματα καθορισμού των μισθών.*

2. ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ

Η ανισότητα συνιστά πολυδιάστατη πρόκληση. Παρότι οι ανισότητες μπορούν να εξεταστούν ως προς πολλές διαφορετικές διαστάσεις, δύο βασικές έννοιες είναι η *ανισότητα των αποτελεσμάτων (εισόδημα και πλούτος)* και η *ανισότητα των ευκαιριών*⁴.

Εισοδηματική ανισότητα: Αφορά τον τρόπο με τον οποίο κατανέμεται στον πληθυσμό το εισόδημα που κερδίζεται σε μια οικονομία. Υπολογίζεται συνήθως σε επίπεδο νοικοκυριού (ήτοι, προσθέτοντας το εισόδημα όλων των μελών του νοικοκυριού) και σταθμίζεται ως προς τον αριθμό των μελών του νοικοκυριού και την ηλικία τους⁵.

Ανισότητα πλούτου: Σε ορισμένες χώρες, όπως η Αυστρία, οι Κάτω Χώρες

και η Γερμανία, παρότι η εισοδηματική ανισότητα δεν είναι ιδιαίτερα υψηλή, η ανισότητα του πλούτου σημειώνει αύξηση τα τελευταία χρόνια⁶. Σε γενικές γραμμές, ο πλούτος έχει την τάση να κατανέμεται περισσότερο άνισα από το εισόδημα, λόγω της κληρονομικής διαδοχής και των αυξανόμενων τιμών των ακινήτων.

Ανισότητα ευκαιριών: Η εισοδηματική ανισότητα μετρά μεν *αποτελέσματα*, όμως είναι ένας συνδυασμός i) των ευκαιριών που δόθηκαν στο άτομο κατά τη γέννησή του, ii) των επιλογών που έχει κάνει στη ζωή του, και iii) τύχης. Αν και η πτυχή αυτή είναι δυσκολότερο να μετρηθεί, η διασφάλιση ίσων *ευκαιριών* επιτυχίας στα άτομα είναι ένας στόχος πολιτικής για την επίτευξη του οποίου υπάρχει σαφέστερη συναίνεση σε σχέση με την επίτευξη ίσων αποτελεσμάτων.

Η ανισότητα ευκαιριών μπορεί να συμβάλει στην εισοδηματική ανισότητα και αντίστροφα. Η απουσία ίσων ευκαιριών οδηγεί σε μεγαλύτερη εισοδηματική ανισότητα, διότι το δυναμικό της επόμενης γενιάς ως προς τις δεξιότητες και τις αποδοχές περιορίζεται ακόμη περισσότερο λόγω των διαφορετικών σημείων εκκίνησης. Αντίστροφα, η υπερβολικά άνιση κατανομή εισοδημάτων μπορεί να έχει ως συνέπεια πιο περιορισμένη ισότητα ευκαιριών για την επόμενη γενιά, αφού τα οικογενειακά πλεονεκτήματα που απορρέουν από το υψηλότερο εισόδημα και πλούτο μεταβιβάζονται ευκολότερα στην επόμενη γενιά. Αυτή η αμοιβαία ενισχυτική επίδραση καταδεικνύει τον σημαντικό ρόλο που καλείται να διαδραματίσει η πολιτική στη διάρρηξη του κύκλου της μειονεξίας (βλ. ενότητα 4).

Γενικά θεωρείται ότι ένα μικρό ποσοστό ανισότητας δύναται να παρέχει κίνητρα για την πραγματοποίηση επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο, την προαγωγή

⁴ Άλλη σημαντική διάσταση της ανισότητας είναι η ανισότητα των φύλων, η οποία εξετάζεται σε χωριστό θεματικό ενημερωτικό δελτίο με τίτλο *Συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό*.

⁵ Πρόκειται για τη γνωστή κλίμακα ισοδυναμίας. Η Επιτροπή χρησιμοποιεί την «τροποποιημένη κλίμακα ισοδυναμίας του ΟΟΣΑ», σύμφωνα με την οποία ο επικεφαλής του νοικοκυριού σταθμίζεται με 1, κάθε επιπλέον ενήλικας με 0,5 και κάθε παιδί με 0,3.

⁶ Κατά την περίοδο 2011-2014, η ανισότητα πλούτου αυξήθηκε στις περισσότερες χώρες της ζώνης του ευρώ, όπως υπολογίζεται βάσει του συντελεστή Gini για την κατανομή του καθαρού πλούτου.

της κινητικότητας και την ενθάρρυνση της καινοτομίας. Τα οικονομικά κίνητρα, που είναι σημαντικά για την ανάπτυξη, βασίζονται στη δυνατότητα του ατόμου να επιτυγχάνει καλύτερα αποτελέσματα χάρη στη σκληρή εργασία.

Εντούτοις, όταν η ανισότητα εντείνεται υπερβολικά, μπορεί να απειλήσει την ανάπτυξη. Αυτό ισχύει ιδίως όταν η ανισότητα οφείλεται σε αύξηση της φτώχειας στη βάση της κατανομής του εισοδήματος. Όταν τα άτομα που βρίσκονται στη βάση της κατανομής εισοδήματος (ή πλούτου) δεν διαθέτουν τους απαιτούμενους πόρους για να επενδύσουν στις δεξιότητες και στην εκπαίδευσή τους, ενδέχεται να μην είναι σε θέση να αξιοποιήσουν πλήρως τις δυνατότητές τους, γεγονός που είναι επιζήμιο για το σύνολο της οικονομίας. Επιπλέον, η ανακατανομή των εισοδημάτων μπορεί επίσης να συμβάλει στην τόνωση της ζήτησης στην οικονομία, διότι τα νοικοκυριά με χαμηλά εισοδήματα έχουν την τάση να δαπανούν περισσότερο.

Η ανισότητα υπονομεύει επίσης την κοινωνική δικαιοσύνη. Η υπερβολικά άνιση κατανομή των πόρων της οικονομίας μπορεί να απειλήσει την κοινωνική συνοχή και το κοινό αίσθημα του ανήκειν. Αμφότερες οι επιδράσεις αυτές καθίστανται ιδιαίτερα εμφανείς αν τα υψηλά επίπεδα ανισότητας συνδέονται με το γεγονός ότι πολύ περισσότερα άτομα ζουν σε συνθήκες φτώχειας. Τα άτομα αυτά ενδέχεται να αντιμετωπίζουν αυξημένη στέρηση, έλλειψη μόνιμης στέγης ή κοινωνικό αποκλεισμό.

Μέτρηση της ανισότητας

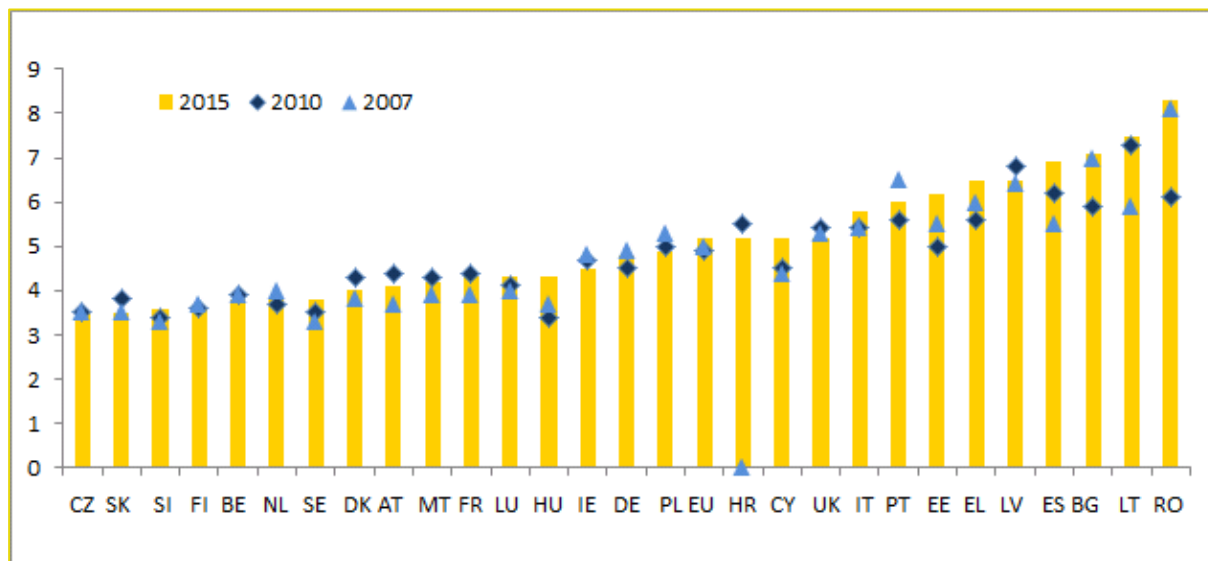
Η **εισοδηματική ανισότητα** μπορεί να μετρηθεί με διάφορους δείκτες. Μεταξύ των συνηθέστερα χρησιμοποιούμενων δεικτών είναι ο **λόγος S80/S20** και ο **συντελεστής Gini**.

Ο **λόγος S80/S20** μετρά το ετήσιο εισόδημα του 20% των πλουσιότερων νοικοκυριών σε σύγκριση με το 20% των φτωχότερων νοικοκυριών. Είναι ο πρωταρχικός δείκτης για τη μέτρηση της ανισότητας στον κοινωνικό πίνακα

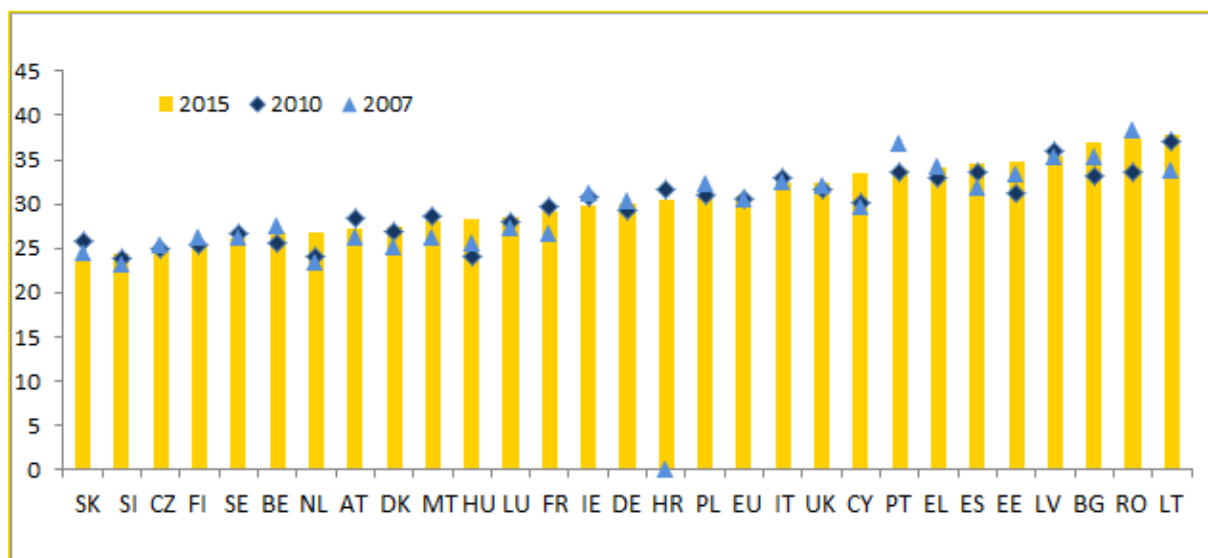
αποτελεσμάτων. Έτσι, για παράδειγμα, εφόσον ο λόγος S80/S20 ισούται με 5,0, το ετήσιο εισόδημα του 20% των πλουσιότερων νοικοκυριών είναι πενταπλάσιο από το αντίστοιχο εισόδημα του 20% των φτωχότερων νοικοκυριών.

Υψηλότερος δείκτης S80/S20 ισοδυναμεί με μεγαλύτερη εισοδηματική ανισότητα, ενώ χαμηλότερος δείκτης ισοδυναμεί με μικρότερη ανισότητα. Όταν ο λόγος S80/S20 ισούται με 1,0, υπάρχει τέλεια εισοδηματική ισότητα, δηλαδή όλα τα νοικοκυριά έχουν το ίδιο ετήσιο εισόδημα. Για την ΕΕ⁷, ο λόγος S80/S20 κυμαίνεται γύρω στο 5,1 (2015) (βλ. σχήμα 1).

Σχήμα 1: Μέτρηση της εισοδηματικής ανισότητας με τον λόγο S80/S20, 2007-2015

Σχήμα 2: Μέτρηση της εισοδηματικής ανισότητας με τον συντελεστή Gini, 2007-2015

’ Το αρκτικόλεξο «ΕΕ» αναφέρεται στα 28 κράτη μέλη της Ένωσης· οι τιμές είναι σταθμισμένος μέσος όρος.

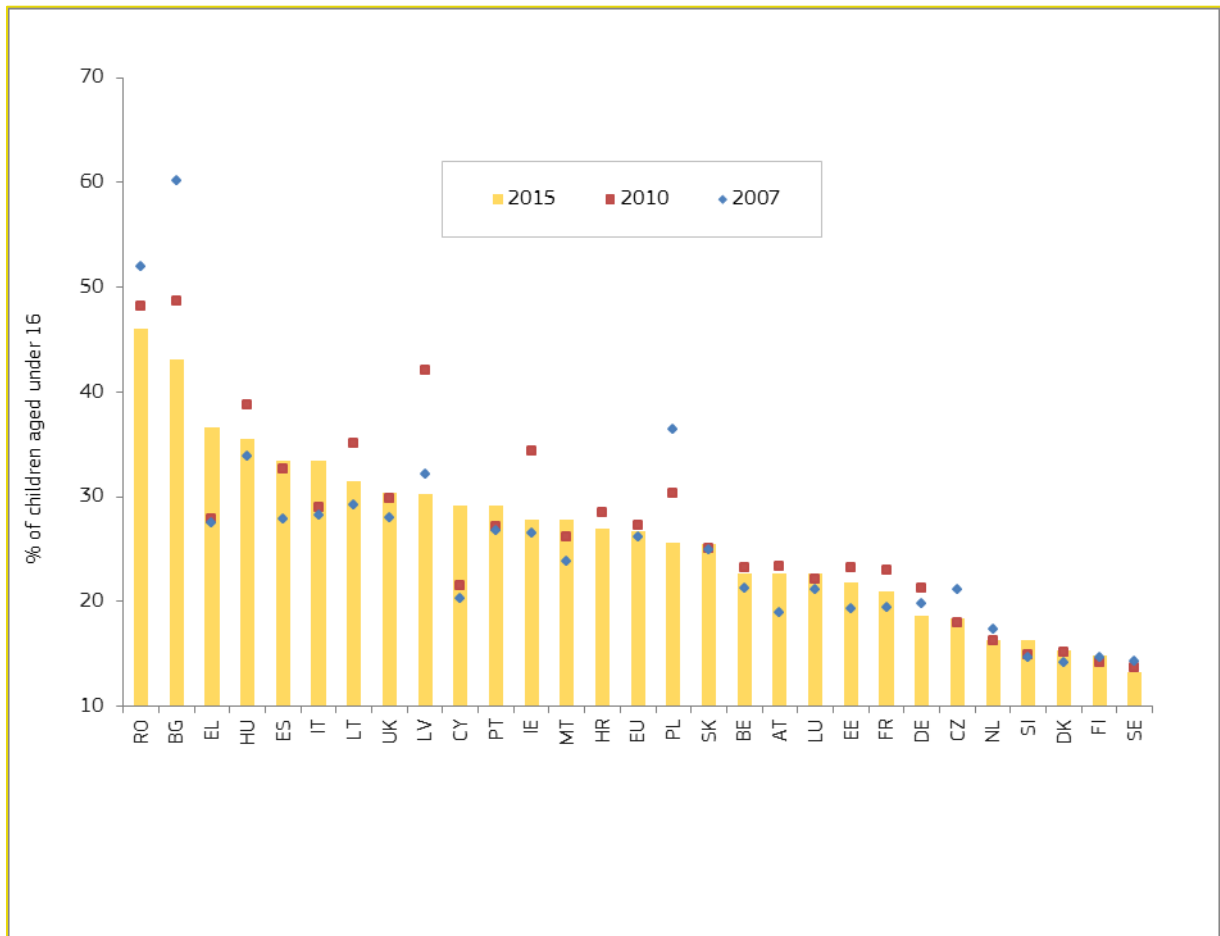
Ο συντελεστής Gini είναι ο πλέον συνηθισμένος δείκτης μέτρησης της εισοδηματικής ανισότητας διεθνώς. Μετρά την κατανομή του εισοδήματος συγκρίνοντας την εισοδηματική κατάσταση κάθε νοικοκυριού με την εισοδηματική κατάσταση όλων των άλλων νοικοκυριών. Εκ κατασκευής, ο συντελεστής εκφράζεται ως ποσοστιαία τιμή μεταξύ 0 και 100. Όταν ο συντελεστής Gini ισούται με 0, υπάρχει τέλεια εισοδηματική ισότητα, ενώ, όταν ο συντελεστής Gini είναι ίσος με 100, όλα τα εισοδήματα σε μια οικονομία συσσωρεύονται σε ένα μόνο νοικοκυριό, γεγονός που υποδηλώνει τέλεια εισοδηματική ανισότητα. Για την ΕΕ, ο συντελεστής Gini κυμαίνεται γύρω στο 31 (2015) (βλ. σχήμα 2).

Η ανισότητα των ευκαιριών δεν μπορεί να μετρηθεί άμεσα με τη χρήση τυποποιημένων δεικτών. Δεδομένου ότι είναι δυνατή η άμεση παρατήρηση των αποτελεσμάτων ενός

μόνο ατόμου, προκειμένου να διαμορφώσουμε καλύτερη εικόνα σχετικά με την έλλειψη ισότητας ευκαιριών επιβάλλεται να δεχθούμε ορισμένες υποθέσεις και να χρησιμοποιήσουμε έμμεσους δείκτες για τη μέτρηση της ισότητας των ευκαιριών.

Οι έμμεσοι δείκτες μέτρησης ευκαιριών εστιάζουν το ενδιαφέρον τους στους νέους. Δεδομένου ότι η κατάσταση ενός ατόμου είναι συνάρτηση των επιλογών του και της τύχης που είχε κατά τη διάρκεια της ζωής του, μπορεί να υποθεθεί ότι, για τα άτομα νεότερης ηλικίας, η παρατηρούμενη ευημερία (συμπεριλαμβανομένου του εισοδήματος) συνδέεται λιγότερο με τις επιλογές των ατόμων και περισσότερο με τις ευκαιρίες που τους δόθηκαν. Για τον λόγο αυτό, ο κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού που αντιμετωπίζουν τα παιδιά είναι σημαντικός δείκτης ανισότητας ευκαιριών (βλ. σχήμα 3).

Σχήμα 3: Παιδιά (ηλικίας <16 ετών) που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, 2007-2015

Η ανισότητα ευκαιριών συνδέεται επίσης με τη διαγενεακή μεταβίβαση της μειονεξίας. Άλλος σημαντικός δείκτης ισότητας ευκαιριών είναι η σχέση μεταξύ των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων των εφήβων και της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης των γονέων τους. Η έντονη συσχέτιση ανάμεσα στις χαμηλές εκπαιδευτικές επιδόσεις και τα χαμηλά επίπεδα βασικών δεξιοτήτων των γονέων σημαίνει ότι οι δημόσιες υπηρεσίες (ειδικότερα η εκπαίδευση) δεν προωθούν με ιδιαίτερη επιτυχία την ισότητα των ευκαιριών για όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα από το κοινωνικό τους υπόβαθρο⁸. (βλ. σχήμα 4)

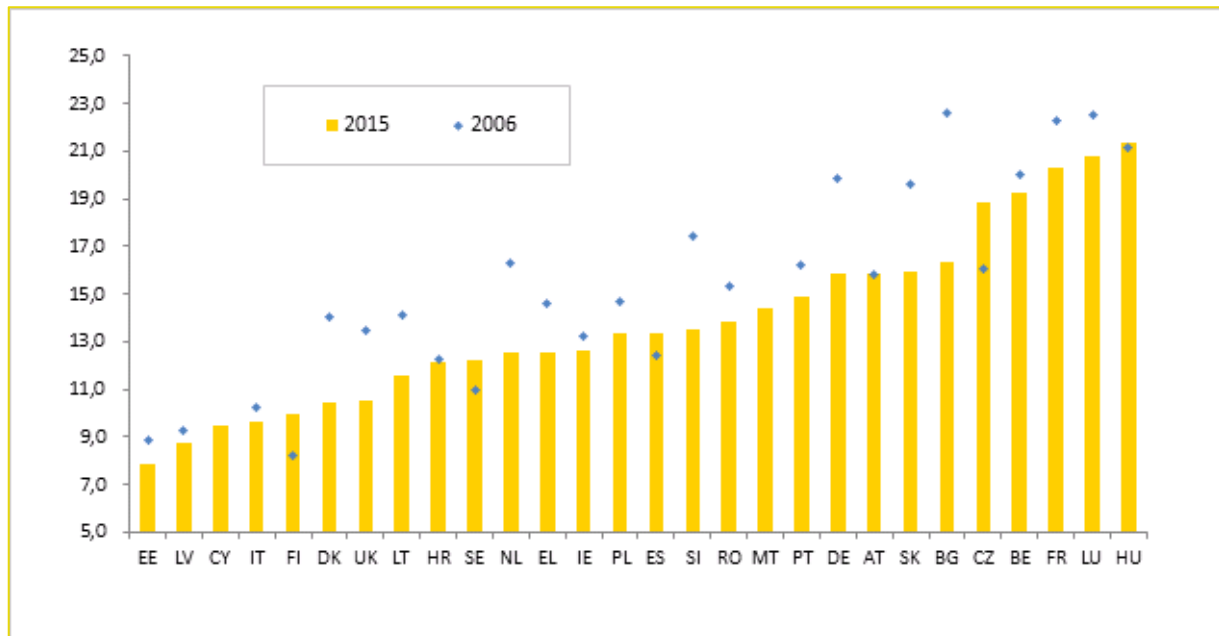
Τρέχουσα κατάσταση στις χώρες της ΕΕ όσον αφορά την ανισότητα

Σε ολόκληρη την ΕΕ παρατηρείται αύξηση της εισοδηματικής ανισότητας. Το 2016, ο λόγος S80/S20 ανήλθε στο 5,1 για την ΕΕ, έναντι 4,9 το 2010, αντικατοπτρίζοντας αύξηση σε πολλά κράτη

μέλη, όχι όμως σε όλα. Ο συντελεστής Gini καταγράφει παρόμοια εξέλιξη, παρουσιάζοντας αύξηση από 30,5 σε 31,0⁹ κατά την ίδια περίοδο. Η αύξηση είναι περισσότερο αισθητή όσον αφορά την ανισότητα των αγοραίων εισοδημάτων (δηλαδή, την ανισότητα προτού ληφθούν υπόψη οι φόροι και οι κοινωνικές παροχές), αφού το σύστημα φόρων και παροχών επιδρά εξομοιωτικά.

Η ανισότητα απορρέει από τον χαμηλό ρυθμό αύξησης του εισοδήματος των φτωχότερων νοικοκυριών. Παρότι η αύξηση της ανισότητας προκύπτει τόσο από την ταχύτερη αύξηση του εισοδήματος στην κορυφή της κατανομής όσο και από τη βραδύτερη -συγκριτικά με τη μέση- αύξηση στη βάση, η βραδεία αύξηση στη βάση είναι εκείνη που είχε τη μεγαλύτερη επίδραση στη συνολική ανισότητα κατά τα έτη μετά την κρίση. Η επίδραση αυτή ήταν ιδιαίτερα έντονη στη Ρουμανία και την Πορτογαλία, αλλά και στην Ιταλία και τη Γερμανία¹⁰.

Σχήμα 4: Διαφοροποίηση στις σχολικές επιδόσεις (επιστήμες) των παιδιών (ηλικίας 15 ετών) σε συνάρτηση με το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των γονέων, 2006-2015

⁸ Η διαφοροποίηση ως προς τις σχολικές επιδόσεις που επεξηγείται με βάση την κοινωνικοοικονομική κατάσταση των σπουδαστών είναι δευτερεύων δείκτης του [κοινωνικού πίνακα αποτελεσμάτων](#).

✓
συντελεστών Gini των χωρών της ΕΕ, και όχι ο συντελεστής Gini για το σύνολο του πληθυσμού της ΕΕ.

¹⁰ Αυτό φαίνεται από τη μεταβολή μεταξύ των ετών 2010 και 2015 του λόγου S50/S10, ο οποίος εμφανίζει έντονη αύξηση στις χώρες αυτές, γεγονός που καταδεικνύει μείωση του μεριδίου εισοδήματος των φτωχότερων νοικοκυριών.

Ο μέσος όρος της ΕΕ υποκρύπτει σημαντική και αυξανόμενη μεταβολή μεταξύ των χωρών. Ενώ στη Σλοβακία ο λόγος S80/S20 μειώθηκε μετά την κρίση και είναι ένας από τους χαμηλότερους στην ΕΕ (3,5 το 2015), στη Ρουμανία σημειώνει μεγάλη αύξηση και είναι ο υψηλότερος (8,3). Η ανισότητα ως προς τα αγοραία εισοδήματα κατέγραψε τη μεγαλύτερη αύξηση στην Πορτογαλία, την Ελλάδα και τη Βουλγαρία· εντούτοις, σε πολλά κράτη μέλη παραμένει σχεδόν αμετάβλητη (Ουγγαρία και Γαλλία), ενώ σε ορισμένα μάλιστα έχει μειωθεί (Ιρλανδία, Λουξεμβούργο, Ιταλία)¹¹.

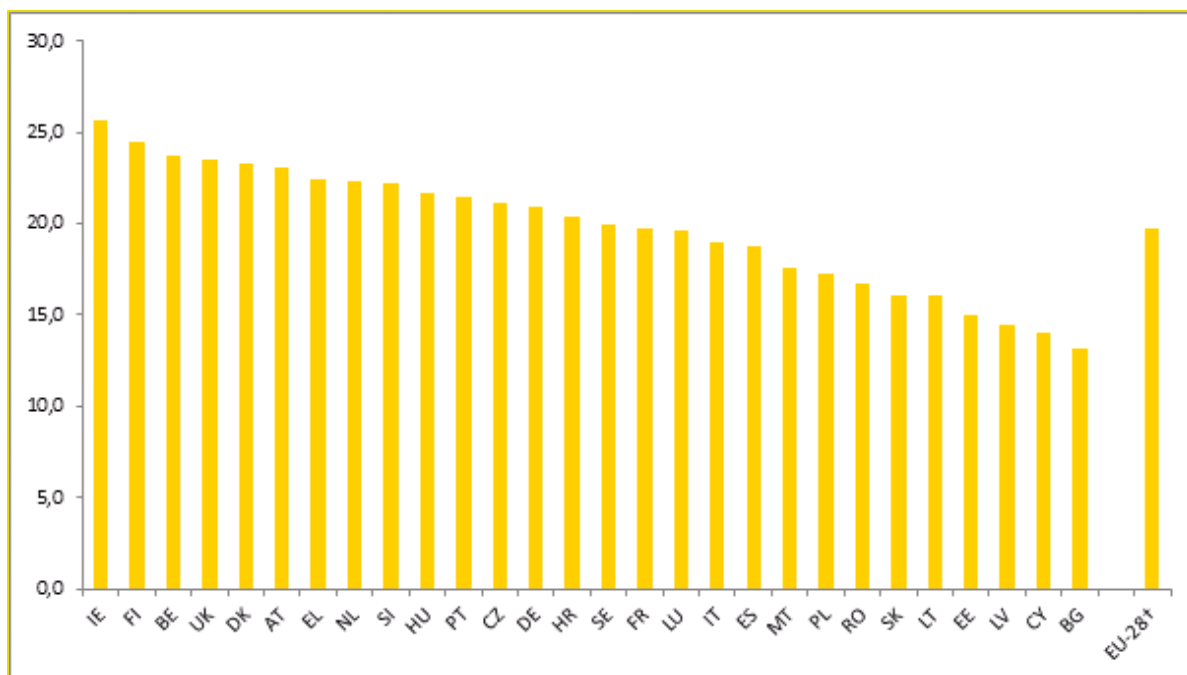
Περισσότερα παιδιά ζουν σε συνθήκες φτώχειας λόγω της κρίσης από το 2007 ως το 2010, όμως ο αριθμός τους μειώθηκε στα περισσότερα κράτη μέλη έως το 2015. Η Πολωνία και η Βουλγαρία ξεχωρίζουν διότι έχουν καταγράψει τη μεγαλύτερη μείωση όσον αφορά την παιδική φτώχεια, ενώ στην Ελλάδα, την Κύπρο και την Ισπανία το πρόβλημα εξακολουθεί να υφίσταται και

μάλιστα επιδεινώθηκε (βλ. σχήμα 3).

3. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ

Οι παράγοντες που επηρεάζουν την εισοδηματική ανισότητα διαφέρουν μεταξύ των κρατών μελών. Μολονότι η ανεργία συνιστά παράγοντα ανισότητας στις περισσότερες χώρες της ΕΕ, σε ορισμένες περιπτώσεις (όπως σε Βουλγαρία, Κύπρο, Εσθονία, Λιθουανία και Λετονία) η ασθενής αναδιανεμητική επίδραση των φόρων και των παροχών διαδραματίζει καίριο ρόλο. Σε άλλες χώρες, η υψηλή εισοδηματική ανισότητα είναι αποτέλεσμα της ανεργίας σε συνδυασμό με την άνιση κατανομή των αγοραίων εισοδημάτων (Ελλάδα, Ισπανία και Πορτογαλία). Στο Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιρλανδία, η κατανομή των αγοραίων εισοδημάτων γίνεται επίσης με εξαιρετικά άνισο τρόπο. Εντούτοις, το κράτος πρόνοιας στις χώρες αυτές επιτελεί σημαντικό έργο όσον αφορά τη μείωση των ανισοτήτων πριν από τους φόρους και τις παροχές (βλ. σχήμα 5),

Σχήμα 5: Επίδραση των φόρων και των παροχών στη μείωση της ανισότητας (2015)

†απλός μέσος όρος, τα στοιχεία για τη Γερμανία αφορούν το 2014

¹¹ Υπολογισμοί της Επιτροπής, με βάση στοιχεία των στατιστικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το εισόδημα και τις συνθήκες διαβίωσης (EU-SILC).

και έτσι τα αποτελέσματα όσον αφορά την ανισότητα κυμαίνονται πλησίον του μέσου όρου της ΕΕ ως προς το διαθέσιμο εισόδημα.

Η αύξηση των τεχνολογικών αλλαγών έχει επιτείνει την εισοδηματική ανισότητα. Αν και θετική για την οικονομική ανάπτυξη συνολικά, η τεχνολογική πρόοδος συμβάλλει στη μισθολογική διαφορά («διασπορά μισθών») ανταμείβοντας τις υψηλές δεξιότητες, ιδίως δε σε υψηλής αξίας τομείς της οικονομίας, όπως οι τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ). Ταυτόχρονα, η αυτοματοποίηση έχει την τάση να παραγκωνίζει τους εργαζόμενους που διαθέτουν χαμηλότερα και μεσαία επίπεδα δεξιοτήτων.

Εντούτοις, τα στοιχεία για την επίδραση της παγκοσμιοποίησης στην ανισότητα είναι ανάμεικτα. Σύμφωνα με τη θεωρία που βασίζεται σε παραδοσιακά εμπορικά μοντέλα, η αύξηση του εμπορίου οδηγεί σε μεγαλύτερη ανισότητα στις πλούσιες χώρες. Εντούτοις, από τις εμπειρικές μελέτες προκύπτουν αντιφατικά αποτελέσματα. Ο τρόπος με τον οποίο ανταποκρίνονται οι θεσμικοί φορείς της αγοράς εργασίας και οι φορείς χάραξης πολιτικής μπορεί να καθορίσει κατά πόσο το εμπόριο δημιουργεί μεγαλύτερη ή μικρότερη ανισότητα.

Οι επιδράσεις των θεσμικών φορέων της αγοράς εργασίας είναι επίσης συχνά αμφίσημες. Οι δύσκαμπτοι θεσμοί της αγοράς εργασίας δεν μειώνουν απαραίτητως την ανισότητα, διότι, παρότι συνεπάγονται ενδεχομένως υψηλότερους μισθούς για όσους εργάζονται, μπορούν επίσης να οδηγήσουν σε υψηλότερη ανεργία.

Η ανισότητα επηρεάζεται και από άλλους παράγοντες, όπως τα δημογραφικά στοιχεία και η σύνθεση των νοικοκυριών. Η αύξηση του ποσοστού των νοικοκυριών που αποτελούνται από ένα μόνο άτομο μπορεί να αυξήσει την ανισότητα μειώνοντας την ικανότητά τους να συγκεντρώνουν πόρους. Η μείωση του μεγέθους του νοικοκυριού, σε συνδυασμό με τα υψηλότερα ποσοστά μετανάστευσης, μπορεί επίσης να αυξήσει την ανισότητα, ιδίως την ανισότητα ευκαιριών, οδηγώντας σε μεγαλύτερη συγκέντρωση

περιουσιακών στοιχείων μεταξύ των γηγενών.

4. ΜΟΧΛΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΚΛΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ

Η πρόληψη και η μείωση της ανισότητας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα μέτρα και τις μεταρρυθμίσεις που υιοθετούν τα κράτη μέλη. Ο ρόλος της ΕΕ είναι να στηρίζει και να συμπληρώνει τις πολιτικές των κρατών μελών στους τομείς της κοινωνικής ένταξης και της κοινωνικής προστασίας, μέσω της παροχής πολιτικών κατευθυντήριων γραμμών και οικονομικής στήριξης για την υλοποίηση μεταρρυθμίσεων.

Τα κράτη μέλη έχουν στη διάθεσή τους διάφορους μοχλούς πολιτικής για τη βελτίωση της εισοδηματικής ισότητας και της ισότητας των ευκαιριών. Εντούτοις, η κατάλληλη απάντηση πολιτικής εξαρτάται από:

- την προσεκτική ανάλυση των παραγόντων που επηρεάζουν την ανισότητα σε κάθε κράτος μέλος·
- τις επιμέρους παραμέτρους κάθε χώρας, όπως το ποσοστό ανεργίας, η τομεακή σύνθεση της οικονομίας, οι θεσμοί της αγοράς εργασίας και ο σχεδιασμός του συστήματος κοινωνικής προστασίας.

Η επένδυση στην εκπαίδευση και τις δεξιότητες αποτελεί βασικό εργαλείο πολιτικής για τη μείωση της ανισότητας και την προαγωγή ίσων ευκαιριών. Συγκεκριμένα, ως απάντηση στην αλλαγή των εργασιακών πρακτικών που προκαλεί η τεχνολογία, η αναβάθμιση των δεξιοτήτων των εργαζομένων χαμηλής ειδίκευσης παρουσιάζει τις περισσότερες δυνατότητες αντιστάθμισης της διασποράς των μισθών, συμβάλλοντας παράλληλα στη δημιουργία περισσότερων θέσεων εργασίας. Για τα παιδιά και τους νέους, η εκπαίδευση είναι αποτελεσματική όσον αφορά την αύξηση των ίσων ευκαιριών, υπό την προϋπόθεση ότι όλα τα παιδιά έχουν πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας

εκπαίδευση, ανεξάρτητα από το υπόβαθρό τους.

Το σύστημα φόρων και παροχών είναι ο βασικός μοχλός πολιτικής για την αντιμετώπιση της εισοδηματικής ανισότητας¹². Οι πολιτικές για την αντιμετώπιση της έλλειψης δεξιοτήτων είναι μεν χρήσιμες σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο επίπεδο, όμως οι αλλαγές στο σύστημα φόρων και παροχών μπορεί να έχουν πιο άμεσο αποτέλεσμα. Ορισμένες χώρες, όπως η Ιρλανδία, η Ουγγαρία και η Δανία, χρησιμοποιούν αποτελεσματικά το σύστημα φόρων και παροχών για να μειώσουν τις ιδιαίτερα έντονες ανισότητες σε επίπεδο αγοραίων εισοδημάτων. Σε άλλες χώρες, όπως η Κύπρος, η Βουλγαρία, η Λετονία, η Λιθουανία και η Εσθονία, τα σχετικά αποτελέσματα είναι πολύ πιο περιορισμένα (βλ. σχήμα 5).

Η επίδραση των κοινωνικών δαπανών στη μείωση της ανισότητας εξαρτάται από την ποιότητα του σχεδιασμού τους. Ο περιορισμός της κατάργησης των παροχών για όσους επιστρέφουν στην εργασία και η φορολογική επιβάρυνση των χαμηλόμισθων είναι δύο σημαντικές πολιτικές που διασφαλίζουν ότι οι άνεργοι και οι άεργοι έχουν πάντοτε θετικό οικονομικό κίνητρο για να επιδιώκουν αμειβόμενη απασχόληση.

Μετά την εκδήλωση της κρίσης, έχει εξασθενήσει η ικανότητα του συστήματος φόρων και παροχών να αντισταθμίζει την αυξανόμενη ανισότητα στην αγορά. Σε ορισμένες χώρες, τα στενά δημοσιονομικά περιθώρια και η ανάγκη αποκατάστασης της βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών έχει μειώσει την ικανότητα του Δημοσίου να ανακατανέμει τα εισοδήματα. Το σύστημα φορολόγησης του εισοδήματος φυσικών προσώπων δεν έχει καταστεί περισσότερο προοδευτικό, ενώ ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ εφαρμόζουν σύστημα ενιαίου φορολογικού συντελεστή, όπως π.χ. η Λετονία, η Λιθουανία, η Εσθονία, η Βουλγαρία και η Ρουμανία.

Η ανισότητα του πλούτου μπορεί να αντιμετωπιστεί με καλό σχεδιασμό των φόρων. Η φορολόγηση του κεφαλαίου (συμπεριλαμβανομένης της φορολόγησης της περιουσίας και της κληρονομιάς) μπορεί να αποτελέσει το κατάλληλο μέσο για τη διασφάλιση ίσων ευκαιριών και τη δικαιότερη κατανομή του πλούτου, εφόσον ληφθούν δεόντως υπόψη οι συναφείς με την αποδοτικότητα πτυχές.

Η παροχή ποιοτικών κοινωνικών υπηρεσιών αποτελεί σημαντικό εργαλείο για την καταπολέμηση της αυξανόμενης ανισότητας των ευκαιριών. Σημαντικοί μοχλοί για τη διάρρηση της διαγενεακής μεταβίβασης της μειονεξίας είναι οι ακόλουθοι:

- προσβάσιμη και υψηλής ποιότητας παιδική μέριμνα,
- παροχή κοινωνικής στέγης,
- εκπαίδευση,
- υγειονομική περίθαλψη.

Η παροχή υπηρεσιών παιδικής μέριμνας και μακροχρόνιας περίθαλψης είναι επίσης καθοριστικής σημασίας για την ενίσχυση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας, η οποία μπορεί να συμβάλει στη μείωση της ανισότητας των φύλων. Όπου υφίσταται χωρική διάσταση της ανισότητας, καθώς και σημαντικό χάσμα μεταξύ αγροτικών και αστικών περιοχών, όπως στη Ρουμανία και τη Βουλγαρία, σημαντικό ρόλο μπορούν επίσης να διαδραματίσουν οι επενδύσεις στις μεταφορές και στην πρόσβαση στον ψηφιακό κόσμο.

Ημερομηνία: 22.11.2017

¹² Βλ. επίσης το θεματικό ενημερωτικό δελτίο με τίτλο *Φορολογικά συστήματα και φορολογική διοίκηση*.

5. ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ

- [Ο ευρωπαϊκός πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων](#)
- [Κοινωνικός πίνακας αποτελεσμάτων](#)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας 1 — Συντελεστής Gini προ και μετά φόρων και παροχών (2015, πηγή: Στατιστικές της ΕΕ για το εισόδημα και τις συνθήκες διαβίωσης (EU-SILC))

	Ακαθάριστος συντελεστής Gini αγοραίου εισοδήματος*	Καθαρός συντελεστής Gini**	Επίδραση των φόρων και των παροχών στη μείωση της ανισότητας
IE	55,4	29,8	25,7
FI	49,6	25,2	24,4
BE	49,9	26,2	23,7
UK	55,9	32,4	23,6
DK	50,7	27,4	23,3
AT	50,3	27,2	23,1
EL	56,6	34,2	22,4
NL	49,0	26,7	22,3
SI	46,7	24,5	22,2
HU	49,9	28,2	21,6
PT	55,5	34,0	21,5
CZ	46,2	25,0	21,2
DE	51,6	30,7	20,9
HR	51,0	30,6	20,4
SE	45,2	25,2	20,0
FR	49,0	29,2	19,8
LU	48,1	28,5	19,6
IT	51,3	32,4	18,9
ES	53,4	34,6	18,8
MT	45,7	28,1	17,6
PL	47,9	30,6	17,3
RO	54,1	37,4	16,7
SK	39,8	23,7	16,1
LT	54,0	37,9	16,1
EE	49,8	34,8	15,0
LV	49,8	35,4	14,5
CY	47,5	33,6	14,0
BG	50,2	37,0	13,2
ΕΕ-28†	50,2	30,4	19,8
Πηγή: Ίδιοι υπολογισμοί με βάση στοιχεία της έρευνας EU-SILC, 2014, DE: 2014 *Συντελεστής Gini που αφορά τα ακαθάριστα ποσά πριν από την αφαίρεση των φόρων και χωρίς τις παροχές **Συντελεστής Gini που υπολογίζεται μετά την αφαίρεση όλων των άμεσων φόρων και μετά τις κοινωνικές παροχές (συμπεριλαμβανομένων των συντάξεων) †Μη σταθμισμένος μέσος όρος			